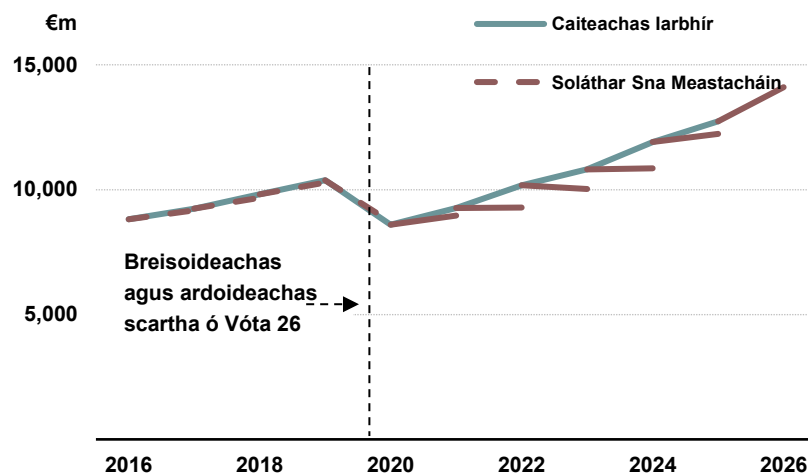

15 Rialú buiséid do Vóta 26 Oideachas agus Óige

- 15.1** Tá an Roinn Oideachais agus Óige (an Roinn) freagrach as bainistiú Vóta 26 Oideachas agus Óige, lena ndéantar foráil do chaiteachas ar an mbunoideachas, ar an meánoideachas, ar oideachas na luath-óige agus ar sheirbhísí don óige. Caitear an chuid is mó den airgead gach bliain ar phá agus ar phinsin d'fhoireann scoile, idir an fhoireann reatha agus an iar-fhoireann; ar dheontais do thógáil agus do chothabháil scoileanna; agus ar sheirbhísí oideachais coimhdeacha, lena n-áirítear iompar scoile.
- 15.2** Tá méadú seasta tagtha ar an ollchaiteachas reatha agus caipitil faoi Vóta 26 le blianta beaga anuas (féach Fíor 15.1). Ba é 54% an t-ardú comhiomlán ar chaiteachas thar thréimhse sé bliana ó 2019 go 2025, nó thart ar 7% sa bhliain.¹ Foráiltear sa mheastachán do 2026 d'ollchaiteachas dar luach €14.1 billiún, rud arb ionann é agus méadú eile 10.7% ar an gcaiteachas iarbhair do 2025.²

Fíor 15.1 Caiteachas agus méideanna a leithdháileadh, 2016 go 2026

Foinse: Meastacháin leasaithe, 2016 go 2026 agus cuntais leithghabhála, 2016 go 2025

¹ Bainneann na méideanna caiteachais a úsáideadh do 2019 le Clár A – an bun- agus an t-iar-bhunoideachas agus an luathoidéachas (€8.245 billiún).

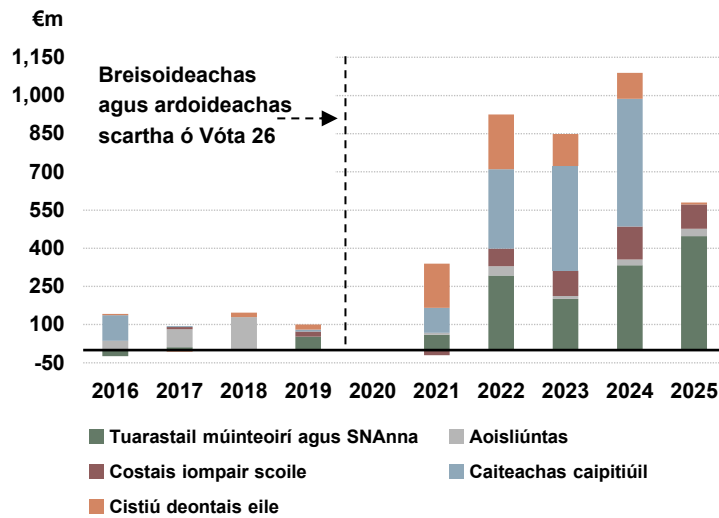
² Leithdháil an meastachán bunaidh ar an Vóta €13.5 billiún don bhliain 2026. Rinneadh socrú i 'meastachán leasaithe eile' don Vóta do shuim bhreise €646 milliún ar comhaontaíodh ina leith i mí Aibreáin 2026.

³ An tImleabhar Meastachán Athbhreithnithe 2025.

- 15.3** Arís agus arís eile bhí 2021 ann, chaith an Rialtas ní ba mhó na ná suimeanna a leithdháil Dáil Éireann sna meastacháin Vóta 26. Mar thoradh air sin, bíonn gá go rialta le meastacháin fhorlíontacha shuntasacha (féach Fíor 15.2).

- 15.4** Foráiltear sa mheastachán do Vóta 26, a foilsíodh i mí na Nollag 2024, do chaiteachas comhlán in 2025 arbh ionann é agus €11.928 billiún san iomlán.³

- 15.5** Sa bhliain 2025, rinneadh athruithe suntasacha ar fheidhmeanna aireachta agus rann tar éis do Rialtas nua a bhunú. Mar chuid den athchóiriú seo, ullmhaíodh 'meastachán athbhreithnithe eile' le haghaidh Vóta 26 Oideachas agus Óige. Áiríodh sa mhéid a leithdháileadh sa mheastachán athbhreithnithe eile do Vóta 26 caiteachas comhlán de €12.232 billiún do 2025, is é sin, méadú €304 milliún ar an leithdháileadh.

Fíor 15.2 Meastacháin fhorlíontacha do Vóta 26, 2016 go 2025^a

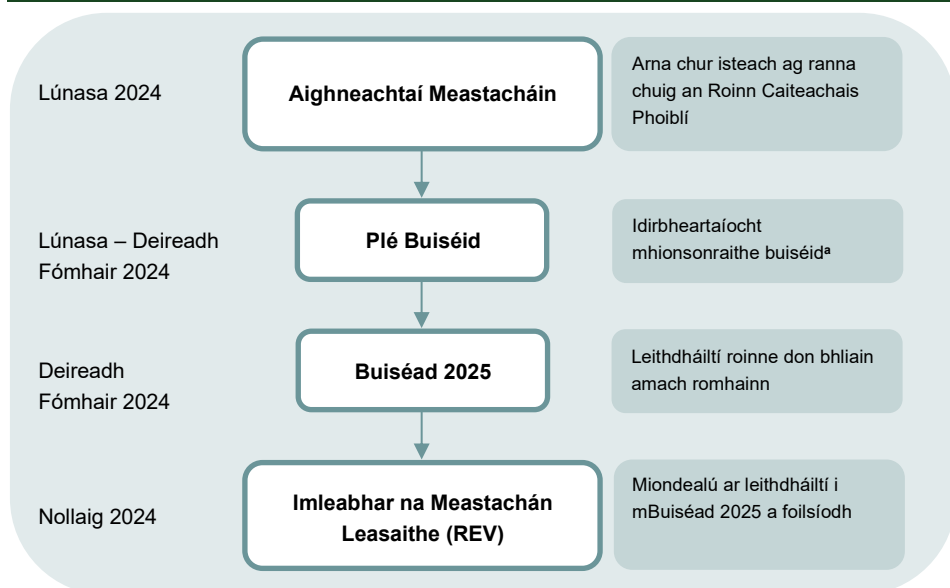
Foinse: Meastacháin fhorlíontacha, 2016 go 2025

Nóta: a Ní chuirtear an breisoideachas agus an t-ardoideachas san áireamh sna figiúirí roimh 2020.

- 15.6** Taifeadann cuntas leithghabhála don Vóta caiteachas comhlán de €12.735 billiún sa bhliain 2025. Bhí an caiteachas seo €503 milliún nó 4% níos mó ná an méid a leithdháileadh agus ba ghá meastachán forlíontach a sholáthar dá bharr.

Próiseas leithdháileadh buiséid

- 15.7** Fíor 15.3 Déantar achoimre ann ar an amlíne do phróiseas na meastachán do 2025, a chríochnaíonn le foilsiú *Imleabhar na Meastachán Leasaithe*, ina leagtar amach an leithdháileadh caiteachais beartaithe do gach vóta do 2025.

Fíor 15.3 Achoimre den phróiseas meastacháin do Bhuiséad 2025

Foinse: Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste

Nóta: a Bíonn an Roinn Caiteachais Phoiblí i dteagmháil le ranna ar leith i rith na bliana.

- 15.8** Ba cheart go léireodh na meastacháin bhliantúla ar leithreasuithe, a chuirtear faoi bhráid Dháil Éireann lena bhformheas, an méid a theastaíonn go réasúnach le caitheamh ar na seirbhísí a chuirfidh an roinn ábhartha ar fáil. Tá sé i gceist go bhfeidhmeoidh an meastachán freisin mar theorainn chaiteachais nár cheart a shárú gan ceadú breise ón Dáil trí mheastachán forlíontach.
- 15.9** Is príomhfhreagracht í ag airí, ag oifigigh chuntasaíochta agus ag a gcuid ranna seachadadh seirbhísí poiblí a bhainistiú laistigh de na leithdháiltí buiséid a cheadaigh Dáil Éireann tríd an bpróiseas meastacháin bliantúil.
- 15.10** Éilíonn an Roinn Caiteachais Phoiblí, Bonneagair, Athchóiriúcháin Seirbhíse Phoiblí agus Digiúcháin (An Roinn Caiteachais Phoiblí) ar ranna meastacháin caiteachais reatha ina leagtar amach na costais réamhaisnéise a chur faoi bhráid na Roinne.
- seirbhísí a chothabháil ar bhonn ‘beartais atá ann cheana’, agus
 - a mbeadh ag teastáil chun íoc as aon athruithe beartais a cheadófaí.
- Iarrtar ar ranna freisin eolas breise a sholáthar ina gcuid aighneachtaí meastacháin, lena n-áirítear leasuithe agus éifeachtúlachtaí atá beartaithe chun seirbhísí a sholáthar ar an mbealach is cost-éifeachtúla. Déantar leithdháiltí caiteachais chaipitil a chinneadh ar leithligh trí idirbheartaíocht le haghaidh an Phlean Forbartha Náisiúnta (PFN) ilbhliantúil.
- 15.11** Dúirt an Roinn Caiteachais Phoiblí go bhfuil sé de dhualgas uirthi dul i mbun caibidlíochta le ranna maidir le leithdháiltí comhaontaithe chun a chinntiú go gcloíonn an straitéis chaiteachais fhoriomlán leis na huasteorainneacha caiteachais ar comhaontaíodh leis an Rialtas iad. Cuirtear tosaíochtaí foriomlána an Rialtais san áireamh agus seo á dhéanamh. Cuireadh in iúl gur gnách go sáraíonn go mór an méid carnach sna chéad aighneachtaí buiséid ó ranna na paraiméadair fhioscacha chomhaontaithe.

Oibleagáid chun míniú a thabhairt ar éagsúlachtaí buiséid

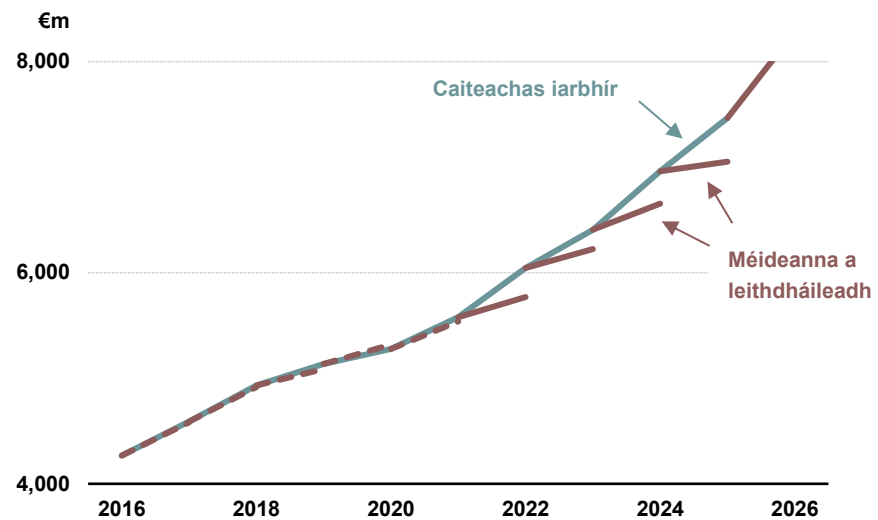
- 15.12** Dearadh na cuntais leithghabhála do vótaí sa chaoi go bhfuil sé éigeantach (i nóta 3) tuairisciú ar an gcaoi a bhfreagraíonn caiteachas iarbhrí don mhéid a leithdháileadh i ngach catagóir phleanáilte caiteachais. Mínítear go leithleach aon róchaiteachas nó tearc-chaitheamh suntasach (m.sh. +/- 5% nó níos mó) a bhaineann le fomhíreanna clár aonair.⁴
- 15.13** I gcás Vóta 26, bhain an caiteachas suntasach a sháraigh an leithdháileadh go príomha le tuarastail pearsanra scoile áirithe, chomh maith le costais iompair scoile agus tionscadal caipitil.

Tuarastail múinteoirí agus cúntóirí riachtanas speisialta

- 15.14** Is ionann tuarastail na múinteoirí agus na gcúntóirí riachtanas speisialta (SNAnna) agus thart ar 59% de chaiteachas iomlán na Roinne.
- 15.15** Arís agus arís eile idir 2021 agus 2025, bhí an caiteachas ar thuarastail múinteoirí agus SNAnna níos airde ná na suimeanna a leithdháileadh gach bliain (féach Fíor 15.4). Cé gur tabhaíodh caiteachas breise i leith na bhfomhíreanna uile a bhaineann le foireann teagaisc, tharla na méaduithe ba mhó i gcás na bhfomhíreanna a mhaoiníonn múinteoirí bunscoile agus SNAnna.

⁴ Seo an tairseach do fhomhíreanna cláir. Baineann tairseach mínithe níos airde (athraitheas os cionn 25%) le fomhíreanna riaracháin.

Fíor 15.4 Tuarastail múinteoirí agus cúntóirí riachtanas speisialta: caiteachas agus méideanna a leithdháileadh, 2016 go 2026

Foinse: Meastacháin leasaithe, 2016 go 2026 agus cuntais leithghabhála, 2016 go 2025. Fomhíreanna caiteachais A.3, A.4, A.5 agus A.6.

15.16 Agus na riachtanais mhaoinithe bhreise do chaiteachas a bhaineann le tuarastal á míniú sna cuntais leithghabhála, luaigh an Roinn cúiseanna lena n-áirítear

- tearcmhaoiníodh costais phárolla scoile réamh-mheasta na Roinne
- cuireadh le costais phárolla nuair a chláraigh níos mó daltaí le scoileanna ná mar a rabhthas ag súil leis, daltaí Úcránacha san áireamh a bhfuil riachtanais oideachais speisialta agus riachtanais tacaíochta teanga sa bhreis acu (2025, 2024, 2023, 2022)
- bhí gá níos mó SNAanna a fhostú i seomraí ranga ná mar a réamh-mheasadh (2025, 2024)
- ní leor na méideanna a leithdháileadh chun íoc as na costais chúlghabhálacha a d'eascair as comhaontuithe pá a socraíodh tar éis an phróisis leithdháilte meastachán (2024, 2022).

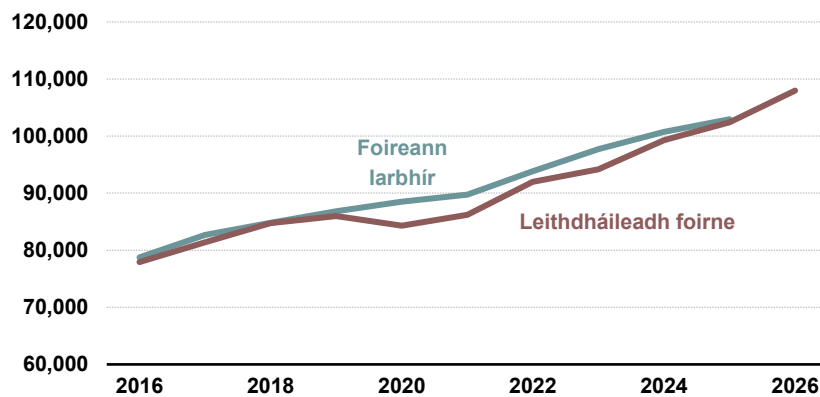
15.17 Dúirt an Roinn Caiteachais Phoiblí go gcinntear na costais a bhaineann le comhaontuithe pá seirbhíse poiblí trí úsáid a bhaint as modheolaíocht chaighdeánaithe uilíoch atá ann le fada agus a chuirtear i bhfeidhm ar fud na seirbhíse poiblí agus a ríomhtar trí úsáid a bhaint as líon na mball foirne coibhéiseach lánaimseartha de réir banda tuarastail arna soláthar ag ranna.

Meastacháin ar líon na foirne

15.18 Measann an Roinn, ina cuid aighneachtaí meastacháin, go ndearna sí réamhaisnéis chruinn ar an gcaiteachas a bhí riachtanach chun an beartas foirne reatha a chur i bhfeidhm ar chaoi ar chuir líon na ndaltaí atá cláraithe agus líon na foirne atá fostaithe sna scoileanna an áireamh.

- 15.19** Agus meastacháin á gcur faoi bhráid Dháil Éireann lena bhformheas, luaitear na leithdháiltí ar líon na múinteoirí agus na SNAnna mar aon leis an bhforáil phá a bhaineann leo. Arís agus arís eile le sé bliana anuas, bhí líon iarbhair na múinteoirí agus na SNAnna níos mó ná na leibhéil a leithdháileadh (féach Fíor 15.5). Bhí sé seo go mór i gceist in 2020, agus éagsúlacht 5% (4,206 post) ann os cionn na leithdháiltí. Ón am sin i leith, tá an bhearna laghdaithe, agus í ag seasamh ag 509 post nó 0.5% os cionn na leithdháiltí do 2025.

Fíor 15.5 Líon na múinteoirí agus SNAnna a leithdháileadh agus a tuairiscíodh, 2016 go 2026

Foinse: Meastacháin leasaithe, 2016 go 2026 agus cuntais leithghabhála, 2016 go 2025. Líon na múinteoirí agus na SNAnna ar tuairiscíodh faoi na fomhíreanna A.3, A.4, A.5 agus A.6.

- 15.20** Maidir leis na héagsúlachtaí idir líon na múinteoirí agus na SNAnna a foilsíodh sna meastacháin agus a tuairiscíodh ina dhiaidh sin do 2020 go 2024
- míníonn an Roinn gur tharla sé sin go príomha toisc gur fágadh ar lár ó na figiúirí leithdháilte (2020 go 2024) na poist bhreise a líonadh chun freagairt d'éilimh a bhain le Covid-19 agus leis an Úcráin.
 - aistriú feidhmeanna ón Roinn chuig an Roinn Breisoideachais agus Ardoideachais, Taighde, Nuálaíochta agus Eolaíochta (2020)
 - difríochtaí sna réamh-mheastacháin foirne a d'ullmhaigh an Roinn agus an Roinn Caiteachais Phoiblí (2023 agus 2024).⁵

Athbhreithniú neamhspleách ar an gcóras leithdháilte agus párolla

- 15.21** Mar gheall ar na difríochtaí idir an dá Roinn maidir le leithdháileadh múinteoirí agus an buiséadú gaolmhar, choimisiúnaigh an Roinn athbhreithniú seachtrach neamhspleách ar an gcóras. Áiríodh na nithe seo a leanas i bpríomhthorthaí thuarascáil an athbhreithneora (a cuireadh i gcrích i mí an Mheithimh 2025).

- Agus mórán oibre i gceist leis, is próiseas an-chasta é córas leithdháilte múinteoirí na Roinne a fhéachann sé le raon suntasach de thionscnaimh bheartais oideachais a chur i bhfeidhm. Ag an am céanna, cuireann sé san áireamh athruithe i bpróifíl déimeagrafacha na ndaltaí, acmhainneacht bonneagar atá ann cheana agus an gá le bonneagar nua, dáileadh spásúil na riachtanas, agus beartas an Rialtais maidir le forbairt réigiúnach agus áitiúil.

5 Réamh-mheastacháin san Athbhreithniú ar Chaiteachas 2021: Leithdháiltí Múinteoirí: Múnla a fhorbairt le haghaidh réamh-mheastachán ar líon na múinteoirí príomhshrutha, Seirbhís Eacnamaíochta agus Meastóireachta Rialtas na hÉireann (IGEES).

- Ba léir freisin, le cois na gcúinsí éagsúla a bhí ag cur le caiteachas agus le líon na múinteoirí ar sainaitheandh iad i scrúdúcháin a rinneadh roimhe seo, bhí roinnt tosca ann a raibh an chuma ar an scéal go raibh tionchar acu ar staid choibhneasta an dá Roinn.
 - An tuairim go raibh an méadú ar líon na múinteoirí bunaithe ar shraith iarratas incriminteach, seachas ar chur chuige straitéiseach a bhí bunaithe ar fhianaise agus ar bheartas maidir leis an líon múinteoirí a bhí ag teastáil sa chóras.
 - Neamhréir idir ionchais atá bunaithe ar réamh-mheastacháin dhéimeagrafacha agus an t-éileamh iarbhir atá le feiceáil sa saol mar atá.
 - easaontas tuairimí maidir le cé acu an é an t-éileamh nó an buiséad nó srianta buiséid a chinneann soláthar seirbhísí oideachais
 - cuir chuige éagsúla ann b'fhéidir i leith bhuiséad tuarastail na múinteoirí a ríomh, agus cé acu le glacadh cur chuige 'ón mbarr anuas' (is é sin, é a choinneáil laistigh den bhuiséad atá ar fáil) nó 'ón mbun aníos' (is é sin, é a chinneadh de réir líon na múinteoirí a shanntar i gcomhréir leis na polasaithe agus leis an gcleachtas atá ann cheana)
 - cruthú/fás catagóirí 'eile' maidir le himlonnú múinteoirí i scoileanna
 - an gá atá ann a aithint go bhfuil soláthar an oideachais ag éirí níos casta, i réimsí amhail tacaíochtaí teanga, riachtanais speisialta, srl.

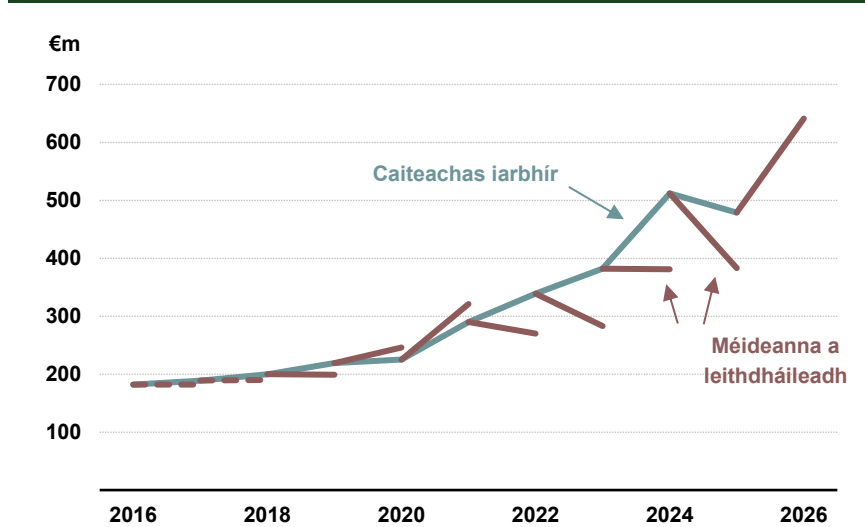
Mheas an t-athbhreithneoir gur fhág na difríochtaí sin go raibh an 'bhearna' idir an Roinn agus an Roinn Caiteachais Phoiblí dulta in olcas le blianta beaga anuas agus easnamh maoinithe tromchúiseach ag méadú leis ann dá bharr.

- 15.22** Tháinig an t-athbhreithneoir ar an gconclúid gur fadhb chomhroinnte í fadhb an bhuiséid agus go bhfuil freagracht chomhroinnte ann dá réir iarracht a dhéanamh í a leigheas. Chuige sin, ba ghá an caidreamh idir an dá Roinn a athmhúnlú le go mbeadh cumarsáid oscailte rialta eatarthu. Áiríodh ar na moltaí feabhsúcháin ina leith seo go mbeadh níos mó soiléireachta ann ón Roinn maidir lena straitéisí agus lena tosaíochtaí san oideachas, agus go gcuirfí faisnéis agus fianaise níos fearr ar fáil chun tacú lena hiarratais bhuiséadacha. Moladh freisin go ndéanfadh an Roinn Caiteachais Phoiblí athbhreithniú criticiúil ar a rannpháirtíocht agus ar a cur chuige i leith maoiniú a chinneadh agus aird á tabhairt ar na héilimh atá á mbainistiú ag an Roinn i ndáiríre.

Iompair scoile

- 15.23** Tá méadú an-tapa tagtha ar chaiteachas ar iompar scoile le blianta beaga anuas; d'ardaigh sé ó thart ar €225 milliún in 2020 go €512 milliún in 2024, sular laghdaigh sé go €479 milliún in 2025. Is é €640 milliún buiséad na bliana 2026 (féach Fíor 15.6).

Fíor 15.6 Costais iompair scoile: méideanna a leithdháileadh agus caiteachas, 2016 go 2026

Foinse: Meastacháin leasaithe, 2016 go 2026 agus cuntais leithghabhála, 2016 go 2025 (fo-cheannteideal A.9)

15.24 Tá an caiteachas i bhfad níos airde ná na suimeanna a leithdháileadh le ceithre bliana anuas ar a laghad. Tharla caiteachas breise de €96 mhilliún (+25%), €131 mhilliún (+35%), €99 mhilliún (+35%) agus €69 mhilliún (+26%) sna blianta 2025, 2024, 2023 agus 2022 faoi seach.

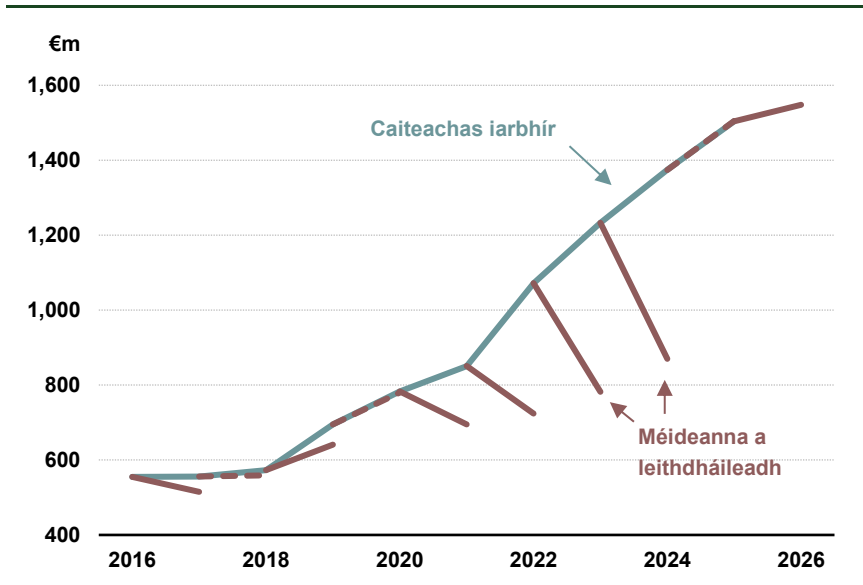
15.25 Maidir leis an méadú ar chaiteachas i gcoibhneas leis na suimeanna a leithdháileadh le haghaidh costais iompair scoile, míníonn an Roinn gur tharla sé seo toisc gur

- tearc-mhaoiníodh na costais mheasta a bhaineann le hiompar scoile, costais a mheasann an Roinn a bheith faoi thionchar éilimh nuair a chomhlíontar critéir incháilitheachta áirithe don scéim iompair scoile
- ag cur le fóirdheontas ón Rialtas don scéim mar fhreagairt ar ghéarchéim an chostais mhaireachtála, rud a fhágann go bhfuil níos mó daoine ag baint leasa as an tseirbhís
- costais conraitheoirí a bheith níos mó ná na costais a bhí curtha san áireamh sna suimeanna a leithdháileadh
- Tá níos mó daltaí á n-iompar ar sheirbhísí iompair scoile ná mar a cuireadh maoiniú ar fáil ina leith, daltaí Úcránacha san áireamh.
- Méadú ar líon na ndaltaí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu agus a bhfuil seirbhísí iompair breise uathu atá níos saincheaptha agus níos costasaí dá réir.

Caiteachas caipitiúil bunscoile agus iar-bhunscoile

- 15.26** Mhéadaigh go suntasach an difríocht idir na méideanna a leithdháileadh agus an caiteachas ar chostais bhonneagair bhunscoile agus iar-bhunscoile idir 2021 agus 2024 (féach Fíor 15.7). In 2024 agus in 2023, tharla caiteachas a sháraigh na leithdháiltí bunaidh faoin bPlean Forbartha Náisiúnta na €504 mhilliún (58%) agus €451 mhilliún (58%) faoi seach. Bhí an caiteachas ar bhonneagar caipitil díreach faoi bhun an mhéid a ndearnadh soláthar dó sa mheastachán do 2025, méid a coigeartaíodh suas sula ndearnadh an meastachán a rith i lár na bliana.⁶

Fíor 15.7 Bonneagar caipitil bunscoile agus iar-bhunscoile: méideanna a leithdháileadh agus caiteachas, 2016 go 2026^a

Foinse: Meastacháin leasaithe, 2016 go 2026 agus cuntais leithghabhála, 2016 go 2025 (fo-cheannteideal A.15)

Nóta: a Tuairiscítear caiteachas caipitil freisin i roinnt fo-cheannteideal eile — A.10, A.14 agus A.16.

- 15.27** Sna cuntais leithghabhála do na blianta 2021 go 2024, mhínigh an Roinn gur cuireadh an maoiniú breise ar fáil trí mheastacháin fhorlíontacha mar gheall ar “dhul chun cinn láidir maidir leis an gclár tógála scoileanna chun an phíblíne tionscadal riachtanach a choinneáil ag dul ar aghaidh, an gá le dlús a chur le soláthar cóiríochta do leanaí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu, agus an tionchar a bhí ag boilsciú ard i réimse na tógála”.

Pionós tarmligthe

- 15.28** Príomhghné de rialú caiteachais bhliantúil na rann is ea go n-iarrann agus go bhfaigheann siad ceadú ón Roinn Caiteachais Phoiblí sula ngealltar nó sula dtabhaítear an caiteachas. Ar mhaithe le héifeachtúlacht, féadfaidh an Roinn Caiteachais Phoiblí údarás a thabhairt do ranna catagóirí áirithe caiteachais a dhéanamh laistigh de theorainneacha sonraithe, ar choinníoll go gcomhlíonann na ranna coinníollacha sonracha. Tugtar ‘pionós tarmligthe’ ar na socrúithe seo.

⁶ I mí na Bealtaine 2025, chuir ‘meastachán athbhreithnithe eile’ €210 milliún sa bhreis ar fáil le haghaidh bhonneagair chaipitiúil (fomhír A.15).

15.29 Ar an 9 Bealtaine 2025, scríobh Ard-Rúnaí na Roinne Caiteachais Phoiblí chuig Ard-Rúnaí na Roinne Oideachais agus Óige chun a chur in iúl go raibh gá le rialuithe caiteachais níos déine a chur i bhfeidhm maidir le Vóta 26. Léiríodh sa litir gur tharla sé seo i ndiaidh iarrataí arís agus arís eile ó oifigigh de chuid na Roinne Caiteachais Phoiblí ar an Roinn plean a chur isteach ina leagfaí amach conas a d'fhéadfaí caiteachas reatha agus caiteachas caipitil faoi Vóta 26 a chur ar bhóthar na hinbhuanaitheachta.

15.30 Leag Ard-Rúnaí na Roinne Caiteachais Phoiblí amach na hábhair imní seo a leanas maidir le rialuithe caiteachais na Roinne.

- méadú i gcónaí ar an difríocht idir an caiteachas agus na huasteorainneacha a comhaontaíodh leis an Rialtas le blianta beaga anuas
- nach bhfuil scála agus treo na meastachán forlíontach a cuireadh ar fáil le ceithre bliana anuas (2021 go 2024) inbhuanaithe a thuilleadh
- an cóimheas iarbhrí idir daltaí agus múinteoirí (22:1) i mbunscoileanna a bheith faoi bhun an chóimheasa 23:1 atá mar bheartas ag an Rialtas, tráth a bhfuil líon na ndaltaí i mbunscoileanna ag laghdú, agus nuair atáthar ag súil go mbainfidh líon na ndaltaí i scoileanna iar-bhunscoile buaic amach go luath.

15.31 Chuir an Roinn Caiteachais Phoiblí rialuithe breise ar chaiteachas agus rialuithe eile i bhfeidhm mar a leanas.

Rialuithe ar chaiteachas foirne

- Ceadú foirne: coinníonn an Roinn ceadú foirne tarmligthe i leith ceapadh daoine i bpoist príomhoide scoile, poist mhúinteoireachta agus i bpoist a bhaineann le hoideachas agus le tacaíochtaí a sholáthar do dhaoine a bhfuil riachtanais speisialta acu. I gcás poist eile, caithfear ceadú a fháil ón Roinn Caiteachais Phoiblí.
- Bhí ar an Roinn plean pá agus líon foirne a chur ar fáil do 2025/2026, ina leagfaí amach sonraí faoin lucht saothair agus faoi ghníomhaíochtaí earcaíochta a bhí miondealtaithe de réir catagóire i gcomhthéacs an leithdháileadh pá.

Rialuithe ar Chaiteachas caipitiúil

- Tionscadail chaipitiúil: Beidh ceadú ón Roinn Caiteachais Phoiblí ag teastáil sula rachaidh aon tionscadal caipitil bhreise a bhfuil costas iomlán measta os cionn €10 milliún ag baint leis ar aghaidh chuig céim an tsoláthair.
- Uasteorainn ghealltanais chaipitil: méid na ngealltanais amach anseo le haghaidh caiteachas caipitil mar chéatadán den leithdháileadh caipitil le laghdú go suntasach, agus caithfear ceadú sonracha a fháil ón Roinn Caiteachais Phoiblí sula féidir aon ghealltanais a dhéanamh os cionn na dteorainneacha sonraithe.

Rialuithe eile

- Struchtúr na Vótaíochta: athrófar leagan amach Vóta 26 chun infheictheacht a thabhairt d'infheistíochtaí caipitil agus reatha san oideachas speisialta.
- Leagfaidh an Roinn próisis athbhreithnithe rialachais agus rialaithe amach chun aghaidh a thabhairt ar chomhlíonadh uasteorainneacha caiteachais, lena n-áirítear an polasaí maidir le méid na ranganna agus ceadú tionscadal caipitil.

15.32 Ar an 21 Bealtaine 2025, thug Ard-Rúnaí na Roinne freagra ag iarraidh ar Ard-Rúnaí na Roinne Caiteachais Phoiblí athmhachnamh a dhéanamh ar an moladh deireadh a chur leis an gceadú tarmligthe maidir le poist eile a líonadh, agus ar an laghdú ar leibhéil réamh-mheasta na ngealltanais caipitil do scoileanna. Thug sí breac-chuntas freisin ar phríomhréimsí easaontais idir an dá Roinn, lena n-áirítear maidir le

- tuiscint ar an difríocht idir an méid is féidir a sholáthar leis an mbuiséad bliantúil don oideachas agus an costas a bhaineann leis an gceart bunreachtúil agus dlíthiúil chun oideachais a chosaint
- nach dtugtar a dhóthain maoinithe chun seirbhísí agus polasaithe ar comhaontaíodh leis an Rialtas cheana féin a sholáthar in earnáil a bhíonn faoi thionchar éilimh
- Mar thoradh ar chloí le buiséid sna blianta roimhe seo, níor éiríodh leis an soláthar a dhéanamh go leordhóthanach ná go tráthúil chun freastal ar an bhfás déimeagrafach a bhí tuartha, ar riachtanais speisialta oideachais agus ar chothabháil riachtanach.
- polasaí fadtéarmach an Rialtais maidir le méid na ranganna, tacaíochtaí teanga, oideachas speisialta, cur i bhfeidhm painéal soláthair múinteoirí agus tacaíochtaí ceannaireachta (rudaí a mbeadh laghdú seirbhíse i gceist leo dá mba mhian iad a chur i gcrích laistigh den leithdháileadh buiséid atá beartaithe laghdú nach raibh údarás ag an Roinn, dar leo féin, a dhéanamh go haontaobhach)
- Dá bhfanfaí laistigh de na leithdháiltí, ní hamháin go gcuirfeadh sé sin bac ar an Roinn gealltanais i *gClár an Rialtais* a chomhlíonadh, ach i dtuairim na Roinne, bhainfí toradh contrártha amach dá bharr, mar shampla, méadú ar mhéid na ranganna seachas laghdú orthu.
- difríochtaí bunúsacha maidir leis an modheolaíocht chostais a úsáidtear chun an méid maoinithe a theastaíonn chun seirbhísí reatha agus polasaithe comhaontaithe a sholáthar a chinneadh, gan bhrath ar mhaoiniú forlíontach breise
- an cóimheas idir daltaí agus múinteoirí i mbunscoileanna, a bhí ag 12.8:1, agus iarradh soiléiriú maidir leis an gcóimheas 22:1 agus 18:1 a luaigh an Roinn Caiteachais Phoiblí.

15.33 Maidir leis na leasuithe ar uasteorainneacha na ngealltanais caipitil, tá sé ráite ag an Roinn gur cuireadh na hathruithe in iúl tar éis do phleananna i leith gealltanais chaipitil ilbhliantúla atá ann cheana a bheith chun cinn go maith cheana féin, bunaithe ar theorainneacha níos airde a bhí ann roimhe sin.

15.34 I mí an Mheithimh 2025, chuir Ard-Rúnaí na Roinne pleananna faoi bhráid na Roinne Caiteachais Phoiblí chun caiteachas reatha agus caiteachas caipitil a chur ar bhonn níos inbhuanaithe amach anseo. Áiríodh san aighneacht sonraí faoi na próisis rialachais agus rialaithe airgeadais atá i bhfeidhm, mionchuntas ar athchóirithe a rinneadh le déanaí agus atá fós idir lámha, agus faoi roinnt roghanna chun aghaidh a thabhairt ar bhrúnna caiteachais. Mhol an Roinn rogha áirithe ina ndéanfaí coigeartú ar an mbunmhaoiniú agus ina dtabharfaí gealltanas go leanfaí le hathchóiriú.

15.35 I mí Mheán Fómhair agus i mí Dheireadh Fómhair 2025, d'eisigh an Roinn Caiteachais Phoiblí na litreacha údaraithe tarmligthe maidir le caiteachas reatha agus caiteachas caipitil chuig an Roinn. Dhaingnigh an litir cheadaithe don chaiteachas reatha na rialuithe caiteachais a eisíodh i mí na Bealtaine 2025, agus luaigh sí go raibh an ceadú ag brath ar an Roinn plean a chur ar fáil chun an caiteachas reatha a bhainistiú laistigh den leithdháileadh a cuireadh ar fáil.

Soláthar meastachán do 2026

15.36 Leithdháil an meastachán athbhreithnithe a foilsíodh i mí na Nollag 2025 do 2026 €13.46 billiún ar Vóta 26.

15.37 Cuireadh tús le hathbhreithniú ar an bpróiseas meastachán do Vóta 26 i mí Feabhra 2026, faoi stiúir oifigigh shinsearaigh neamhspleách de chuid an rialtais a rinne breithniú ar aighneachtaí ón dá Roinn. Áiríodh leis sin gur chuir an Roinn roghanna féideartha isteach maidir le laghduithe ar sheirbhísí reatha, rud a d'fhágfadh go mbeadh an caiteachas ag teacht leis na leithdháiltí buiséid tosaigh.

15.38 I mí an Mheithimh 2026, leithdháileadh maoiniú breise dar luach €646 milliún ar Vóta 26 le haghaidh seirbhísí reatha agus chun tacaíochtaí feabhsaithe a sholáthar ar fud an chórais oideachais.⁷ Cuimsíonn sé seo

- €301 milliún breise do phárolla na scoileanna
- €115 milliún breise d'iompar scoile, agus
- cinntí i ndiaidh an bhuiséid maidir le €230 milliún breise a leithdháileadh mar a leanas
 - €150 milliún de chaiteachas reatha le haghaidh áiteanna breise scoile
 - €40 milliún d'iompar scoile
 - €13 milliún do dhaoine a tháinig slán ó mhí-úsáide cónaithe fadó agus
 - €27 milliún chun costais a bhaineann le caidreamh tionsclaíoch a chlúdach.

⁷ Meastacháin Athbhreithnithe Bhreise 2026 arna bhformheas ag Dáil Éireann an 17 Meitheamh 2026.

15.39 Cuireadh an maoiniú breise don bhliain ar fáil ar an gcoinníoll go gcloífi le bearta áirithe maidir le maoirseacht, monatóireacht agus rialú, lena n-áirítear Grúpa Maoirseachta ar Bhuiséad an Oideachais a bhunú.

Tuairimí an Oifigigh Cuntasaíochta, An Roinn Oideachais agus Óige

- 15.40** Tá an beartas oideachais seanbhunaithe agus bunaithe ar chinntí rialtais le blianta fada anuas. Tá an polasaí faoi cheangal ag cearta bunreachtúla agus dlíthiúla leanaí, agus léiríonn sé iad.
- 15.41** Is cuid ríthábhachtach den phróiseas buiséadaithe iad leithdháiltí cruinne réadúla a léiríonn fíorchostas an bheartais reatha agus leibhéal reatha na seirbhísí. I gcásanna ina bhfuil gá le sábháil costas, ach ina mbaineann athrú ar bheartas comhaontaithe leo, ní mór a aithint nach féidir le hoifigigh an beartas a athrú go haontaobhach chun cloí le leithdháileadh laghdaithe nach bhfuil bunaithe ar anailís dhaingean ann féin. Tá an Roinn tar éis anailís chuimsitheach a dhéanamh, agus costáil déanta acu ar athruithe beartais a bheadh riachtanach chun fanacht laistigh den leithdháileadh laghdaithe a cuireadh ar fáil, ach níor glacadh leis na hathruithe sin.
- 15.42** Is gá seo mar b'ionann an tearcmhaoiniú struchtúrach in 2025 agus gan 4,500 (6%) múinteoir agus breis agus 2,500 (10%) SNA a bheith sna scoileanna. Ina theannta san, bhainfí 66,000 (36%) dalta de líon na ndaltaí a úsáideann seirbhísí iompair scoile.
- 15.43** Níor léiríodh go hiomlán i leithdháiltí na meastachán na sonraí réamhaisnéise a chuir an Roinn ar fáil, sonraí a léirigh go réasúnta an costas a bhain le beartas reatha a chur i bhfeidhm agus le leibhéal na seirbhísí. Is léir ón gcaoi gur taispeánadh ina dhiaidh sin go raibh réamhaisnéisí na Roinne cruinn den chuid is mó go bhfuil deis ann don dá Roinn oibriú le chéile chun teacht ar chomhaontú maidir leis an bhfoirmle agus leis an modheolaíocht a thacódh le buiséadú cruinn agus éifeachtach.
- 15.44** Mar chuid den idirbheartaíocht Buiséid, lena n-áirítear do Bhuiséad 2025, chuir an Roinn in iúl don Roinn Caiteachais Phoiblí gur
- Bunaithe ar réamhaisnéisí na Roinne, ní leor sa deireadh an méid maoinithe a bhí á mholadh agus a soláthraíodh chun na beartais oideachais chomhaontaithe a chur i bhfeidhm.
 - Bheadh gá le maoiniú breise mura n-aontódh an Rialtas laghduithe suntasacha a dhéanamh ar leibhéal na seirbhísí oideachais.
 - Measadh gur beag seans go bhféadfaí a leithéid d'athruithe beartais a bhaint amach, i bhfianaise na ngealltanais reatha sa *Chlár Rialtais* a bhí dírithe ar fhorbairt a dhéanamh ar an mbeartas a bhí ann cheana seachas é a laghdú. Gan trácht ar na hiarmhairtí an-diúltacha a bheadh ar sheirbhísí oideachais agus na hoibleagáidí conarthacha atá socraithe cheana féin i leith státseirbhísigh atá fostaithe go buan.

Tuairimí an Ard-Rúnaí, An Roinn Caiteachais Phoiblí

- 15.45** Aontaíonn an Rialtas na paraiméadair fhoriomlána maidir le méid an chaiteachais i ngach roinn agus gníomhaireacht. Tá uasteorainneacha caiteachais ilbhliantúla leagtha amach sa Phlean Fioscach agus Struchtúrach Meántearma go dtí an bhliain 2030.
- 15.46** Is príomhfhreagracht í ag gach aire agus ag an roinn atá faoina chúram nó faoina cúram soláthar seirbhísí poiblí a bhainistiú laistigh den leithdháileadh buiséid comhaontaithe a d'fhortheas Dáil Éireann.⁸
- 15.47** Tá oifigigh ón Roinn Caiteachais Phoiblí agus ón Roinn Oideachais agus Óige i mbun plé oscailte go rialta, agus leanann siad den phlé sin.

Tátail

- 15.48** Táthar ag súil go léireoidh na meastacháin vóta a cuireadh faoi bhráid Dháil Éireann agus a d'fhorpheas sí go réasúnta an méid a chaithfear faoin vóta, agus go bhfeidhmeoidh siad mar theorainn chaiteachais nár cheart a shárú gan ceadú a fháil ón Dáil.
- 15.49** Ón mbliain 2021 i leith, bhí meastacháin fhorlíontacha shuntasacha ag teastáil ón Roinn gach bliain, idir €320 milliún agus €1.088 billiún. Is ionann na leithdháiltí breise seo agus difríochtaí suntasacha ó na suimeanna a d'fhorpheas Dáil Éireann ar dtús.
- 15.50** Don bhliain 2025, ba €11.928 billiún an leithdháileadh bunaidh ar chaiteachas comhlán a foilsíodh. Bhí sé seo i bhfad níos lú ná an maoiniú a d'iarr an Roinn sa phróiseas ullmhaithe meastachán.
- 15.51** I rith na bliana 2025, in ainneoin meastachán athbhreithnithe breise a mhéadaigh an leithdháileadh bunaidh faoi 2.5% nó breis agus €300 milliún, cuireadh soláthar meastacháin fhorlíontaigh de €580 milliún ar fáil freisin; méid a bhí 4.7% ní ba mhó ná an leithdháileadh bunaidh a vótáladh. Bhain an leithdháileadh forlíontach go príomha le réimsí phárolla na scoileanna agus iompar scoile. Mar thoradh ar choigeartuithe maoinithe a rinneadh in 2026, cuireadh leithdháiltí suntasacha breise ar fáil do phárolla na scoileanna agus d'iompar scoile.
- 15.52** Bhain cuid mhaith de na leithdháiltí breise a bhí riachtanach le costais bainteach le hoideachas do dhaoine a bhfuil riachtanais speisialta acu. Ba cheart go n-éascódh an breis trédhearcachta atá beartaithe maidir le costais den sórt sin sa Vóta (agus sa chuntas leithghabhála) anailís níos fearr a dhéanamh ar na tosca méadaithe costais agus réamhaisnéis níos fearr a dhéanamh ar chaiteachas.
- 15.53** Cé go bhfuil an córas oideachais casta agus faoi réir go leor gnéithe dinimiciúla, ba cheart go mbeadh sé indéanta múnú airgeadais atá réasúnta éifeachtach a úsáid chun buiséad a ullmhú ina chomhair. Ba cheart go mbeadh an Roinn agus an Roinn Caiteachais Phoiblí in ann teacht ar chomhaontú maidir le múnú réamhaisnéise airgeadais comhchoiteann, ag úsáid toimhdí a léiríonn fíor-staid reatha an chórais oideachais agus aon athruithe beartais a comhaontaíodh. Ba cheart go mbeadh sé sin in ann anailís a dhéanamh freisin ar an tionchar airgeadais a eascraíonn as suaitheadh sa chóras, amhail an tionchar a bhí ag an líon mór daltaí Úcránacha a tháinig isteach sna blianta 2022 agus 2023.
- 15.54** Má tá anailís chomhroinnte éifeachtach, ba cheart go mbainfeadh sí sin difríochtaí modheolaíochta as na díospóireachtaí faoin mbuiséad/meastacháin le gur féidir leis an díospóireacht díriú ar na hathruithe beartais is éifeachtaí agus is inacmhainne laistigh den bhuiséad atá ar fáil, agus ar na comhbhabhtálacha a d'fhéadfadh a bheith riachtanach, b'fhéidir, chun freastal ar chuspóirí beartais atá ag teacht salach ar a chéile.